

YHDESSÄ MUSISOIDEN

Ryhmätuntien vaikutus nuorten alttoviulistien soitonopiskeluun

Seminaarityö
Kevät 2011

Instrumenttiopettajan pedagogiset opinnot
Tampereen yliopisto

Riittaliisa Hakulinen
Sibelius-Akatemia/Orkesterisoitinten osasto/
Kirjallinen työ

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PIENRYHMÄN PSYKOLOGIAA	6
2.1 Ryhmä oppimisympäristönä	6
2.1.1 Psykologinen ryhmä	6
2.1.2 Yhteistoiminnallinen oppiminen	8
2.1.3 Ryhmätuntien haasteita	10
2.2 Vuorovaikutus	11
2.2.1 Vuorovaikutuksellinen oppiminen	11
2.2.2 Sosiokonstruktiivinen oppiminen	13
2.3 Musiikin oppiminen	14
2.3.1 Musiikin oppiminen ryhmässä	14
2.3.2 Ryhmämusisointi	16
3 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT	18
4 TUTKIMUSTULOKSET	20
4.1 Haastateltavien taustaa	20
4.2 Vertaisoppiminen ryhmässä	21
4.3 Yhdessä jaettu esiintymisen ilo	24
4.4 Pieniä tiedemiehiä	26
4.5 Tekniikkaa oppimassa	28
4.6 Ryhmätuntien haasteita	29
5 POHDINTAA	31
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Taidemusiikin opiskelu voi tuntua lapsista usein yksinäiseltä puurtamiselta. Soittotunneilla käydään yksin, kotona harjoitellaan yksin, esiintymässä käydään yksin ja kaikki soittamiseen liittyvät ilot ja surut käsitellään yksin. Mitä musiikkiopistot voisivat tarjota nuorelle soitonopiskelijalle, joka elämäntilanteessaan kaipaa sosiaalista kanssakäymistä ja muita samanhenkisiä ihmisiä ympärilleen?

Nykyisin useat musiikkiopistot ovat kuitenkin ottaneet tarjontaansa yksilöopetuksen rinnalle ilahduttavan paljon muitakin musiikinopiskelun muotoja kuin perinteisen mestari–kisälli-menetelmän. Lapset ovat innoissaan, kun pääsevät soittamaan yhdessä muiden kanssa. Musiikkiopistojen tarjoamat ryhmätunnit ovat kasvattamassa suosiotaan. Ryhmätunneilla voidaan yhteissoiton lisäksi keskustella, harjoitella esiintymistä, ratkoa ongelmia, leikkiä ja tehdä mitä vain luovuus tuottaa. Miten nämä seikat tukevat lasten soittoharrastusta?

Aloittaessani viulunsoiton 7-vuotiaana ehdin käydä tunneilla pari vuotta ihan yksin, ennen kuin minut laitettiin soittamaan paikkakunnan pieneen jousiorkesteriin. Muistan erittäin tarkasti silloisen valtavan elämyksen, kun ihailunsekaisin tuntein seurasin isompien viulistien soittoa. Siitä alkoikin vertailun ja pienen kilpailun sävyttämä yhteissoittotaipaleeni. Koin kuitenkin aina hankalaksi sen, että jousiorkesterissa oli niin paljon eri-ikäisiä ja -tasoisia soittajia; vertailu ei tuntunut koskaan hedelmälliseltä ja reilulta. Kaipasin vertaisryhmää ja samantasoisia ja -ikäisiä soittajia.

Ensimmäinen kosketus alttoviulistien ryhmäsoittoon tapahtui muutama vuosi sitten seurattessani Itä-Helsingin musiikkiopistossa alttoviuluryhmien toimintaa. Siellä saman ikäiset ja suurin piirtein samantasoisetkin soittajat opiskelivat yhteissoiton saloja yhdessä. Silloin ymmärsin, että tällainen opiskelumuoto oli minulta jäänyt omassa soittohistoriassani kokematta, ja siitä lähtien olen ollut hyvin kiinnostunut perehtymään paremmin ryhmätunteihin. Olen henkilökohtaisesti vakuuttunut ryhmätuntien positiivisesta vaikutuksesta sekä oppilaan omaan soittamiseen että henkiseen kasvuun sosiaalisena vuorovaikuttajana.

Tulen tässä työssäni tutkimaan ryhmätuntien vaikutusta lasten alttoviulunsoitonopiskeluun. Haastattelen kahta kokenutta alttoviulupedagogia, Pirkko Simojokea ja Tarja Koskista, jotka ovat pitäneet oppilailleen ryhmätunteja yksilötuntien rinnalla jo vuosikymmenten ajan. Mikä heidän mielestään ryhmätuntityöskentelystä tekee niin mukavaa ja hyödyllistä? Mitä tunteilla tehdään, kun lapset tulevat ulos ovesta posket innostuksesta punoittaen?

Haluan tarkentaa itselleni ja osoittaa muille, mitä eväitä tällainen oppimismuoto voisi antaa oppilaan muusikon taipaleelle, ja millaisia avuja pieni aloitteleva alttoviulisti voisi saada ryhmätunneilta oman soittonsa tueksi. Lisäksi aloittelevana pedagogina haluan syventyä ja saada eriteltyä itselleni ryhmätuntien ja -opetuksen eri puolia ja näkökulmia.

Kirjallisuuskatsauksessa tarkastelen ryhmätyöskentelyn psykologiaa. Kevin Thompson analysoi 1984 kirjoittamassa artikkelissaan monipuolisesti ja mielenkiintoisesti musiikin ryhmäopetuksen eri аспектеja. Thompsonin artikkelin lisäksi opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutus nostetaan suureen arvoon useassa muussakin lähteessä, muun muassa Kari Ahosen (2004) sekä Anttilan & Juvosen (2002) teoksissa. Ryhmätuntien tuomia haasteita pohdin Annu Tuovilan (2003) tutkimukseen nojautuen. Lisäksi katson aiheelliseksi nostaa esille ryhmäpsykologian perustietoa terapeuttisesta näkökulmasta, johon arvokasta tietoa tuo Donald C. Pennington kirjassaan Pienryhmän sosiaalipsykologia (2005).

Alttoviulupedagogiikkaa käsitteleviä tutkimuksia löytyy jonkin verran. Sibelius-Akatemian melko tuoreita tutkimuksia löytyy muun muassa Anna Huttusen (2008) kirjallinen työ: Alttoviulun ABC – Pirkko Simojoen ajatuksia alttoviulun alkeisopetuksesta sekä Matleena Vehmaan (2010) kirjallinen työ: Kohti luovuuden lähdeä – Pirkko Simojoen näkemyksiä alttoviulun soittamisesta. Vehmaan (2010) työ on kuin jatkumo Huttusen (2008) työlle. Anna Huttusen työssä sivutaan myös ryhmätuntityöskentelyä. Molemmista töistä kuvastuu oppimisen syvempi olemus; soitonopiskelu ei ole vain teknisten asioiden opiskelua vaan kyse on paljon laajemmasta kokemuksesta.

2 PIENRYHMÄN PSYKOLOGIAA

2. 1 Ryhmä oppimisympäristönä

Ryhmä on sosiaalisen vuorovaikutuksen kokoonpano, jossa jäsenet kommunikoivat ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Lähimmät ryhmät yksilölle ovat muun muassa perhe, ystävät ja yhteiskunta, joihin kuulumiseen yksilön perusmotivaatio suuntautuu. Vastaavasti, jos yksilö ei koe haluavansa tai pystyvänsä kuulumaan johonkin ryhmään, hän pyrkii erottautumaan siitä. Siten yksilön jossakin ryhmässä sosiaalisesti hyväksyttävä tai ei-hyväksyttävä käytös heijastavat molemmat ryhmään kuulumisen tarvetta. (Anttila & Juvonen 2002, 135.)

Ryhmä on hyvin joustava väline. Sen toiminta voi perustua vapaaseen keskusteluun, teemakeskusteluun, toiminnallisuuteen, harjoituksiin tai näitten yhdistelmiin (Salminen 1997, 50). Luova ja monipuolinen oppiminen onkin mahdollista ryhmässä, joka koostuu erilaisista oppijoista. Matkiminen ja jäljittely ovat ryhmätyöskentelyn suuret voimat (Thompson 1984, 166).

Ryhmiä voi olla kahdenlaisia. On psykologisia ryhmiä, jotka koostuvat ihmisistä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja psykologisesti tietoisia toisistaan sekä tuntevat olevansa ryhmä. Psykologisen ryhmän jäsenet toimivat yhteistyössä oppiakseen uusia asioita ja saadakseen hyvän lopputuloksen. Toinen ryhmä on aggregaatit, "ihmiskasaumat", jotka koostuvat ihmisistä, joilla ei ole mitään tekemistä keskenään, mutta sattuvat olemaan lyhyen ajan lähekkäin (Pennington 2005, 8).

2.1.1 Psykologinen ryhmä

Psykologinen ryhmä aktivoi ja auttaa jakamaan asioita. Jos opettaja on antanut ryhmälle ratkaistavaksi jonkun ongelman, löytämisen riemu ongelman ratketessa on usein valtava. Ryhmä on kuin sosiaalinen peili, jossa jokainen saa muilta palautetta ja voi verrata itseään muihin. Ryhmää onkin usein verrattu peilisaliin, jossa voi katsella eri

puolia oman sosiaalisen, psykologisen ja ruumiillisen minänsä kuvasta (Salminen 1997, 128). Psykologiselle ryhmälle on ominaista osallistuminen, vuorovaikutus ja yleensäkin jäsenten keskinäinen monimuotoinen viestintä (Salminen 1997, 116). Yhteistyön nautinto ja jaettu ilo tarttuu myös opettajaan, ja nautinto on helpommin huomattavissa ryhmätilanteissa (Thompson 1984, 170). Ryhmässä voi samaistua muihin, jäljitellä muita ja opetella ymmärtämään muita. Ryhmä tukee yksilöä myös tunnistamaan itsensä ja löytämään persoonansa, ja itsetuntemuksen kasvu on seurausta ryhmän vuorovaikutuksen syvenemisestä. (Salminen 1997, 128-133.) Myös omien havaintojen kertominen toisille, käsitysten vertaileminen ja toisten ryhmän jäsenten ideoiden kriittinen pohdiskelu auttavat vahvistamaan tai muuttamaan omia tietorakenteita (Havu & Järvinen 1997, 147).

Kahdenkeskisessä opetustilanteessa, mikä on soitonopetuksenkin tavallisin opetusmuoto, tiedon antajan ja vastaanottajan roolit ovat selvemmin määritelty. Silloin etsimisen ilmapiiriä on vaikeampi luoda, sillä oppilas ei voi jakaa saamaansa löytämisen riemullista tunnetta, koska suhteen luonne on erilainen. Oppilas on passiivisempi tiedon vastaanottaja kahdenkeskisessä tilanteessa kuin ryhmässä (Thompson 1984, 170). Ryhmäopetus vaatii opettajalta yksilöopetusta enemmän organisointia ja etukäteissuunnittelua. Vuorovaikutus ja osallistuminen laajemmin sosiaaliseen opetukseen kuuluvat myös ryhmätuntien antiin (Thompson 1984, 157). Ryhmätyöskentely edistää ilmapiiriä, joka on laadullisesti erilaista kuin yksittäisopetuksessa, ja jossa omaksutaan havainnollista oppimista. Ryhmässä sallitaan "sivuraiteille" meno aika-ajoin, kääntäen ennakoimattomat tapaukset koko ryhmän eduksi (Thompson 1984, 168).

Sosiaalisessa ympäristössä toimimisen on todettu parantavan ihmisen suorituskyykyä. Tällaista ilmiötä kutsutaan *sosiaaliseksi helpontumiseksi* eli *fasilitaatioksi*. Norman Triplett havaitsi jo 1800-luvulla, että kilpapyöräilijät kiertävät kilparataa nopeammin kilpaillessaan toisen pyöräilijän kanssa kuin yksin harjoitellessaan (Triplett 1898, Pennington 2005, 52 mukaan). Pelkkä muiden läsnäolo fasilisoi suoritusta tai lisää sen esiintymistä. Selitys perustuu siihen ajatukseen, että muiden ihmisten läsnä ollessa yksilön viretila kohoaa. Robert Zajonc (1965) kehitti tästä viettiteorian, jossa hän tekee erottelun vallitsevien ja piilevien reaktioiden välillä. Vallitsevat reaktiot on opittu, harjoiteltu, piilevät reaktiot taas ovat riittämättömästi opeteltuja. Jos vallitsevat reaktiot ovat tilanteeseen sopivia tai tehtävän kannalta oikeita, suoritus paranee, mutta jos ne

ovat sopimattomia, suoritus ehkäistyy, vaikka yksilö suoriutuisikin paremmin (Zajonc 1965, Penningtonin 2005, 53-54 mukaan).

Motivaatio on yksi suurimmista merkittävistä aspekteista joita ryhmätyöskentely voi tarjota (Thompson 1984, 157). Kun oppilas on motivoitunut, hänellä on energiaa tarttua vaativiinkin haasteisiin. Motivaatioteorioiden mukaan demokraattinen luokkailmasto, jossa päätöksenteko ja vastuunjako oppimistoiminnoista on jaettu, edistää parhaiten oppilaiden motivationaalista kehitystä. Ihannetilanne on, että oppilas voi vaikuttaa työskentelyn lopputulokseen keksimällä, kokeilemalla ja tulkitsemalla omien intentioidensa mukaisesti. (Ahonen 2004, 154-166.)

2.1.2 Yhteistoiminnallinen oppiminen

Ryhmätyöskentelyn suurin oppimismuoto on yhteistoiminnallinen oppiminen, jossa oppilaat työskentelevät yhdessä ja usein rinnakkain opettajansa kanssa. Tavoitteena on, että jokainen pienryhmän jäsen omalta osaltaan vähitellen hyväksyy ryhmän päämäärät, sitoutuu niihin ja kokee ne myös omikseen (Havu & Järvinen 1997, 147).

Yhteistoiminnallisessa oppimisessä ei pyritä yhdenmukaisuuden tuottamiseen aihealueista tai käsitteistä, vaan tavoitteena on tuoda esille erilaisia tapoja ajatella asioita sekä kyseenalaistaa perusolettamuksia ja uskomuksia. Lisäksi yhteistoiminnallisuuden tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä arvioida ja reflektoida omaa oppimistaan.

Oppimateriaalin käyttöä ja tehtävien suorittamista voidaan jakaa jokaisen kykyjen ja kiinnostuksen mukaan; näin ryhmien erilaiset jäsenet pääsevät näyttämään osaamistaan ja kiinnostustaan. Yhteistoiminnallisuus kehittää oppilaissa kognitiivisia taitoja, erityisesti ongelmanratkaisutaitoja. Lisäksi on saatu parannetuksi oppimistulosten laatua ja määrää. (Havu & Järvinen 1997, 147.) Vaikka ryhmä koostuu oppimishistorialtaan erilaisista yksilöistä, se pyrkii suorituksessaan yhteiseen tavoitteeseen hakemalla harjoituksissa tasapainoa yksilöllisten ja kollektiivisten ilmaisupyrkimysten välille.

Vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan merkitys korostuu erityisesti niin sanotulla lähikehityksen vyöhykkeellä, jossa oppilas ei vielä itsenäisesti kykene suorituksiin tai ongelmaratkaisuun, vaan tarvitsee aikuisen tai kokeneemman ikätoverinsa apua. (Ahonen 2004, 26.)

Ryhmän opettajalla on tehtävänäään luoda ryhmään oppimista edistävä ilmapiiri, jossa oppilailla on vapaa ja hyvä olla. Rakentavassa ilmapiirissä onnistuminen helpottuu ja ryhmällä on terapeuttisia oheisvaikutuksia. (Salminen 1997, 125.) Oppilaat voivat keskenään ja opettajan kanssa jakaa kokemuksia tuntemuksista oppimistilanteista, jotka moninkertaistavat oppimista. Ryhmän vuorovaikutus on riippuvainen ryhmän ilmapiiristä; mitä parempi ilmapiiri on, sitä antoisampaa on myös ryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus. Salliva ja turvallinen ilmapiiri auttaa saamaan kosketusta torjuttuihin ja tukahtuneisiin puoliin omassa persoonassa. Se myös rohkaisee tuomaan esiin todellisempaa ja ehjempää itseyttä, jopa taistelemaan sellaisen puolesta. (Salminen 1997, 132.) Kommunikaatiotaitojen paraneminen näkyy ryhmätyötaitojen paranemisena. Toimivassa ryhmässä jäseniä kuunnellaan ja rohkaistaan osallistumaan ryhmän toimintaan. (Rouvinen-Kemppainen 1998, 29.)

Koheesio eli kiinteys viittaa siihen, miten ryhmän jäsenet hyväksyvät ja ovat yhtä mieltä ryhmän prioriteeteista ja tavoitteista sekä kuinka he myötävaikuttavat itse näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Ryhmässä on oltava tietty koheesion taso, jotta se pystyisi toimimaan yhdessä. Ryhmissä, joissa ei ole lainkaan koheesiota, ei pidetä toisista ryhmän jäsenistä eikä kyetä sopimaan tehtävistä ja tavoitteista. Koheesio on suurimmillaan silloin, kun ryhmä toimii ympäristössä, jossa esiintyy ulkoista uhkaa tai kilpailua toisen ryhmän kanssa (Pennington 2005, 83-84.) Siellä, missä on pientä keskinäistä kilpailua tai kilpailua toisten ryhmien kanssa, koetetaan löytää myös yhteistyön mahdollisuuksia (Salminen 1997, 116). Kuitenkin on havaittu, että kilpailua tulisi käyttää vain sellaisissa rajoitetuissa tilanteissa, joissa kaikilla olisi mahdollisuus kokea onnistumisen elämyksiä. Liian kilpailullinen ilmapiiri myös kohdistaa oppilaiden mielenkiinnon ja yrittämisen painopisteen ulkoisiin tekijöihin ja vähentää sisäistä mielenkiintoa itse opittavaa asiaa kohtaan. (Anttila & Juvonen 2002, 129.) Parhaimmillaan esimerkiksi yhtyekilpailut voivat olla tärkeä ja ryhmää yhdistävä tavoite musiikkiopistotyössä.

2.1.3 Ryhmätuntien haasteita

Ryhmätunti vaatii opettajalta enemmän spontaaneja ratkaisuja kuin yksilöopetus. Opettajan on herkeämättä kuulosteltava ryhmässä tapahtuvaa liikettä ja energiaa. Mitä enemmän ryhmässä on jäseniä, sitä vaikeampi opettajan on kontrolloida tunnin rakennetta (Thompson 1984, 170). Jotta ryhmän jäsenet hyötyisivät ryhmästä, työskentelyyn on suunnattava erittäin paljon huomiota. Yksi tärkeimmistä suunniteltavista asioista on ryhmän koko. Ryhmä on silloin kodikas ja turvallinen, kun siinä säilyy mahdollisuus kasvokkain oloon. Kun ryhmässä on viisi jäsentä, se alkaa jo tuntua ryhmältä. Kun jäseniä on enemmän, alkaa vuorovaikutuksen luonne väistämättä muuttua (Salminen 1997, 50). Tutkimusten mukaan pienemmät, 3–8-jäseniset ryhmät, saavat tehtävänsä suoritettua loppuun nopeammin kuin suuremmat ryhmät, jossa on jäseniä 12 tai enemmän (Shaw 1981, Penningtonin 2005, 79 mukaan). Tehtävän laadulla on kuitenkin merkitystä. Isommat ryhmät käsittelevät paremmin tiedonkeruuta ja faktojen seulomista, kun taas pienemmät ryhmät ovat tehokkaampia käyttämään informaatiota päätöksentekoon. Niinpä 5–7 jäsentä käsittäviä ryhmiä on usein pidetty ihanteellisina päätöksenteon ja toimintaan ryhtymisen kannalta (Pennington 2005, 79). Myös mahdollisuus vaikuttaa ryhmän keskusteluun vähenee suuremmissa ryhmissä, ja muutaman yksilön on helpompaa dominoida keskustelua kuin pienemmässä ryhmässä. Tästä syystä suuremmissa ryhmissä on yleensä vaikeampaa saada aikaan päätös tai ratkaisu. (Pennington 2005, 80.)

Ryhmä myös vaatii jäseniltään korkeammalla tasolla valmiutta, vuorovaikutusta, tietoisuutta itsestä ja persoonallisuudesta (Thompson 1984, 158). Ryhmätunnit ja yhteistoiminnallisuus tuottavat oppilaille tilaisuuden arvioida omaa kehitystään suhteessa vertaisryhmään ja suhteessa muihin samasta aiheesta kiinnostuneihin (Magrath 2006, 74). Vertaisryhmään kohdistuvia tavoitteita ovat muun muassa hyväksyntä ja hylätyksi joutumisen välttäminen, sosiaalisten suhteiden luominen ja edistäminen, toisten auttaminen, toisten kontrollointi ja dominointi sekä sosiaalimoraaliset tavoitteet, kuten vastuullisuus ja yhteistyökykyisyys (Anttila & Juvonen 2002, 139).

Opettajalta vaaditaan jatkuvaa ja joustavaa sovittelua ryhmässä (Thompson 1984, 170). Suuressa ryhmässä voi olla vaikeuksia saada kosketusta siihen, mitä todella tapahtuu.

Silloin jäsenet joutuvat usein tyytymään siihen, että jotkut tapahtumat menevät ohitse ja joutuvat pakostakin jäämään joidenkin asioiden ulkopuolelle. Kaikkea ei voida varmistaa eikä tarkistaa, ja todellisuuden aukkoja on pakko paikkailla mielikuvituksen avulla (Salminen 1997, 50).

2.2 Vuorovaikutus

2.2.1 Vuorovaikutuksellinen oppiminen

Vuorovaikutuksellinen oppiminen on suurinta ihmisen elämässä tapahtuvaa oppimista. Vuorovaikutus ihmisen elämässä alkaa jo sikiötasolta, jolloin lapsi reagoi äidin ääniin ja toimintoihin. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta on tutkittu psykologian historiassa yksisuuntaisesti erityisesti äidin asenteiden, kasvatustyylin sekä hoitotoimenpiteiden vaikutuksen havainnoinnissa lapsen kehitykseen. Vasta 1960-luvulla molemminpuoliseen säätelyyn sekä vaihtoon perustuva sosiaalinen vuorovaikutussuhde vanhemman ja lapsen välillä alkoi saada huomiota. Varhaista vuorovaikutusta kuvaa vuorottelun periaate, joka koskee katseita, eleitä, ilmeitä ja ääntelyä (Lyytinen, Eklund & Laakso 2001, 58-59). Kaiken oppimisen edellytys on kuitenkin vastavuoroinen vuorovaikutus, ja että opetustilanteessa lapsen kanssa harrastetaan esimerkiksi vastavuoroisia improvisoivia leikkejä (Tuovila 2003, 42). Lasten toverisuhteissaan ilmentämä vuorovaikutus on sidoksissa kognitiiviseen kehitykseen, ennen kaikkea kuvitteellisen toiminnan ja kielen edistysaskeliin, mutta myös motoriseen kehitykseen ja sosiaalisen kokemuksen karttumiseen (Poikkeus 2001, 124).

Koulussa opettaja ja oppilaat muodostavat sosiaalisten suhteiden verkoston, joka toimii heidän sosiaalisena oppimisympäristönään. Tällöin jokaisella sosiaaliseen verkostoon kuuluvalla yksilöllä on mahdollisuus kehittää omia sosiaalisia taitojaan, myös opettajalla. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan muun muassa kykyä yhteistoimintaan ja selkeään kommunikaatioon, empaattisuutta, assertiivisuutta ja tunteiden, esimerkiksi aggression soveliaista ilmaisua (Poikkeus 2001, 126). Sosiaalisista taidoista opitaan

muun muassa yhteistyötä, kritiikin antamista ja vastaanottamista, kommunikaatiota, kurinalaisuutta, ongelmanratkaisukykyä, kunnioitusta toisia kohtaan, keskittymiskykyä, vastuun ottamista ja muiden huomioimista (Rutkowski 2000, Villaruba 2000; Wiprud 2000, Eskelisen & Jääskeläisen 2008, 12 mukaan). Musiikkikasvatuksen vahvana perusteena on pidetty sen merkitystä sosiaalisten taitojen oppimisessa. Yhteismusisointi edellyttää toisten huomioon ottamista ja yhteisiä pelisääntöjä. Koulujen kuorot, orkesterit ja muut yhtyeet antavat nuorille kokemuksia yhteisen tekemisen ja yhteisesti saavutettujen tulosten ilosta. Musiikilliset yhteisöt myös auttavat verkostoitumisessa ja uusien ystävyysuhteiden luomisessa. Musiikin merkitys sosiaalisten suhteiden muodostumisessa on tutkittu myös ikääntyvillä ihmisillä ja myös näissä ikäryhmissä sosiaalisten verkostojen merkitys on tullut esille. (Louhivuori 2009, 19.)

Keskeistä sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittämisessä on tukea yksittäisen oppilaan ihmisenä kasvamista, kunnioittaa hänen omaa arvomaailmaansa ja vahvistaa tietysti hänen itsetuntoaan (Pietarinen & Rantala 1997, 233). Sosiaalipedagoginen malli korostaa ryhmässä tapahtuvaa toimintakeskeistä työskentelyä. Se on riittävän pitkäaikainen prosessi, ja sen avulla voidaan toteuttaa prosessikasvatusta. Kun yksilö on riittävän kauan mukana sosiaalisessa elämänsä elämisessä, hän omaksuu ryhmässä tapahtuvia myönteisiä ja tavoitteellisia käyttäytymismalleja. Ryhmän paine ja yhdessä tekemisen ilo ohjaavat näin yksilön minäkehitystä tavoitteelliseen suuntaan. (Rouvinen-Kemppainen 1998, 29.)

Ihmisen sosiokognitiiviset taidot kehittyvät vuorovaikutuksellisessa oppimisessa. Tällöin kehittyy ihmisen kyky tehdä tarkkoja ja oikeaan osuvia havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä kyky ennakoida ja arvoida oman käyttäytymisen sosiaalisia seuraamuksia (Poikkeus 2001, 127). Sosiaalinen pätevyys tarkoittaa taitoa olla tehokkaasti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, sekä fyysisesti että sosiaalisesti. Prososiaalinen käyttäytyminen eli positiivinen sosiaalinen käyttäytyminen perustuu yksilön tuntemaan mielenkiintoon toista ihmistä kohtaan, toisen ihmisen huomioon ottamiseen, ristiriitojen rakentavaan ratkaisemiseen sekä konkreettiseen auttamiseen ja ilmentää täten taitoa yhteistyöhön (Telama & Laakso 2001, 276.)

2.2.2 Sosiokonstruktiiivinen oppiminen

Sosiokonstruktivismi on kehittynyt konstruktiiivisesta oppimisnäkemyksestä.

Konstruktivistinen oppiminen on aktiivista tiedon konstruoimista eli rakentamista, jolloin uusi tieto rakentuu aiempaan opitun päälle. Yleisesti sillä tarkoitetaan opetuksen oppilaskeskeisyyttä, sitä että opetus tapahtuu mahdollisimman pitkälle oppilaasta ohjautuen (Uusikylä & Atjonen 2005, 23). Sosiokonstruktivistinen oppimisnäkemyks on tietoteoreettinen käsitys tiedosta ja oppimisesta, ja siinä korostetaan vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita oppimisessa. Oppimaan konstruoidaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppiminen toteutuu tietyissä sosiokulttuurisissa konteksteissa.

Sosiokonstruktiiivinen näkemys pitää oppimista laaja-alaisena prosessina, johon kuuluvat muun muassa itseohjautuvuus, sisäinen ja ulkoinen reflektio, symboliset interaktiot, yhteistyö, sosialisatioprosessi, identiteetin kehitys ja arvopäämäärien hahmottaminen. (Kauppila 2007, 48.)

Monet pitävät Lev Vygotskya merkittävänä sosiokonstruktivismin kehittäjänä. Hän korostaa kirjallisessa tuotannossaan vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Vygotskyn mukaan tietoisuus ja ajattelu syntyvät yhteisessä toiminnassa käytettyjen kulttuurivälineiden sisäistymisestä yksilön ajattelun ja toiminnan välineeksi. Oppimiseen liittyy Vygotskyn käsite *lähikehityksen vyöhyke*. Sillä tarkoitetaan sellaista tiedollisen toiminnan tasoa, jolla opiskelija voi toimia ohjauksen alaisena menestyksellisesti, mutta ei kuitenkaan itsenäisesti tai itseohjautuvasti. (Kauppila 2007, 79-80.)

Sosiokulttuurista lähestymistapaa ja oppimisteorioita tarkasteltaessa voidaan niitä yhdistäväksi termeiksi nostaa yhteisöllisyys, yhteistoiminnallisuus, aktiivisuus sekä osallisuuden käsitteet. Näiden termien yhteys musiikkikasvatukseen on helposti nähtävissä, perusteiltaanhan musisointi on toiminnallista ja yhteisöllistä, ja aktivoi niin musiikkia tekeviä kuin sitä muuten hyödyntäviä henkilöitä, kuten konserttiyleisöä tai harrastajia (Kaikkonen 2009, 213). Yhdessä toimiminen ja vuorovaikutus korostuvat vahvoina oppimiseen vaikuttavina tekijöinä, mutta laajentaen ymmärretään myös ympäröivän yhteisön ja siihen liittyvien arvojen, asenteiden ja ilmiöiden vaikutus oppimiseen. Yleisesti puhutaan niin sanotusta *sosiokulttuurisesta innostamisesta*, jonka tavoitteena on edistää ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta ihmisen osallistumista

kulttuuriseen kehitykseen, ja näin vaikuttaa koko yhteisön hyvinvointiin. (Kaikkonen 2009, 213-214.)

Sosiokonstruktivistisessa suuntauksessa opettaja pyrkii näkemään oppimistilanteen opiskelijan ja opiskelijoiden näkökulmasta, ja oppiminen pyritään rakentamaan aktiiviselle ja toimivalle vuorovaikutukselle. Opetuksessa suositaan vuorovaikutuksellisia työmuotoja, kuten ryhmä- ja tiimityötä ja projektioppimista. Näin oppimisessa korostuu refleктоiva työskentely ja kriittinen pohdinta sekä pyrkimys syvälliseen ymmärrykseen. (Kauppila 2007, 183.)

2.3. Musiikin oppiminen

2.3.1. Musiikin oppiminen ryhmässä

Musiikin oppiminen perustuu kaikkein luontaisimmin ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Jo muutaman kuukauden ikäisinä lapset voivat keskittyä kuuntelemaan laulamista ja soittamista, yllättävän pitkiäkin aikoja kerrallaan. Varhaislapsuuden tutkimus onkin tähdentänyt musiikin ja puheen olevan osa samaa vuorovaikutusprosessiä. (Tuovila 2003, 42.) Myös japanilainen viulupedagogi Shinichi Suzuki korosti opetuksessaan, kuinka musiikin tulisi olla ihmiselle kuin äidinkieli (Suzuki 1983, 9). Lapsen puheen oppiminen, kuten musiikin oppiminenkin, tapahtuu vuorovaikutuksessa matkimalla ja toistelemalla muiden äännähdyksiä positiivista palautetta saaden. Musiikillisten taitojen kehittyminen liittyy aina leikkisään vuorovaikutukseen, oli se sitten koskettelua, liikuttelua, laulua, soittamista tai puhetta. Edellytys kaikelle oppimiselle on kummankin osapuolen vastavuoroinen osallistuminen sekä leikinomainen improvisointi. (Tuovila 2003, 41-42).

Suomen soitonopetusjärjestelmä on perinteisesti tukenut näkemystä soittamisen luonteesta solistisena harrastuksena. Viime vuosien aikana suunta näyttää hieman muuttuneen ja useissa musiikkioppilaitoksissa yhteismusisointiin sen kaikissa eri

muodoissa kiinnitetään aikaisempaa suurempaa huomiota. Mahdollisuudet auttaa lasta sosiaalisten verkostojen syntymisessä ja yksilöiden välisten suhteiden luomisessa ovat musiikin saralla hyvin ilmeiset. Pohjimmiltaan musiikki on vuorovaikutusta ja sosiaalista toimintaa (Louhivuori 2009, 16). Hyvässä vuorovaikutuksessa toimiva ryhmä mahdollistaa musiikillisten taitojen oppimisen erittäin tuloksekkaasti. Sen lisäksi, että ryhmän jäsenet oppivat tietoja opettajansa kautta, he oppivat miltei yhtä paljon toisten ryhmäläisten epävirallisesti antaman ohjauksen kautta (Tuovila 2003, 44). Ilman ohjausta tapahtuva opiskelu tuo usein suurimmat oppimiselämykset oppilaille. Puhutaan niin sanotusta "kellaribändiopiskelusta," jolloin musiikkia harrastetaan soittelemalla ja kokeilemalla, sosiaalisen kanssakäymisen yhteydessä. Musiikkia opitaan usein implisiittisesti, jolloin oppiminen on luonteeltaan sellaista, jota ei ilmeisestikään voida välttää, sillä se tapahtuu automaattisesti, tiedostamatta ja spontaanisti ilman tarkoituksellisia oppimisponnisteluja olemalla vain alttiina ympäristön vaikutteille. (Ahonen 2004, 14-15.)

Situatiivisessa näkökulmassa korostuu opettajan ja oppilaan tai oppijaryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus ja sen vaikutus oppimiseen. Monet musiikkitoiminnot ovat perinteisesti perustuneet kollaboraatioon, yhteistoiminnallisuuteen. Ryhmän jaettu asiantuntijuus ylittää usein yksilön suorituskyvyn, ja yhteisin ponnistuksin ja sosiaalisen energian avulla saatetaan saada aikaan enemmän kuin yksilöllisesti (Ahonen 2004, 26).

Ryhmässä voi samaistua muihin, jäljitellä muita ja opetella ymmärtämään muita. Oman sisäisen maailman voi myös tuoda ryhmään, ja toisen tuoman maailman voi ottaa vastaan ja sisäistää (Salminen 1997, 128). Annu Tuovila esitteli tutkimuksessaan musiikin harjoittamisen muotoa, jossa harjoittaminen on täysin omaehtoinen, vapaa, ja joka on ennen kaikkea lasten keskinäinen prosessi. Tämä on Tuovilan (2003, 120-121) mukaan musiikin harrastamisen muodoista perustavin. Lasten keskeinen toveriapu on usein vastavuoroista, kun taas neuvovat aikuiset ovat neuvojen antajia ja lapset niiden saajia. Lasten pyytämä ja antama epävirallinen neuvonta on keskeistä paitsi lasten vapaan musiikin harjoittamisen auttajana myös virallisen opiskelun tukena. (Tuovila 2003, 120-121.)

2.3.2 Ryhmämusisointi

Yhteismusisoinnin merkitystä ja tärkeyttä muusikon taidoissa ei voi koskaan korostaa liikaa. Ryhmässä opittuja tärkeitä yhteismusisointitaitoja ovat muun muassa yhdessä soittamisen taito, jolloin soiton yhtäaikaisuus on suurin haaste. Jotta soitto saadaan yhtäaikaiseksi, ryhmän täytyy tavoitella alkuperäisen pulssin pitämistä ja reagoida nopeasti käden, korvan ja katseen yhteistyön avulla. Yhteismusisointi antaa soittajille uusia kokemuksia soittaa yleisölle yksin, duettona tai ryhmän jäsenenä (Thompson 1984, 169). Musiikillisista taidoista kehittyvät lisäksi muun muassa rytminen tarkkuus, pulssin hallinta, fraseeraus, toisten ja oman soiton kuuntelu ja soiton puhtaus (Eskelinen & Jääskeläinen 2008, 12). Sen lisäksi, että yhteismusisointitaitojen kehitystä pidetään tärkeänä, yhteismusisointi on antoisaa ja iloa tuottavaa. Siinä soittajien välinen vuorovaikutus kiinteytyy yhteisesti koetuksi elämykseksi, joka onnistuessaan välittää musiikista saatavaa iloa myös ympäristöön (Eskelinen & Jääskeläinen 2008, 11).

Ystävien vertaistuellalla voi olla ratkaiseva merkitys soitto-opintojen jatkumisessa. Tuovilan tutkimuksessa yksi jo soittoharrastuksensa lopettanut soitto-oppilas sai ystävältään epävirallista opetusta ja myöhemmin innostui soittamisesta uudelleen. Tämä ohjaus oli avannut soittoharrastuksensa lopettaneen opiskeluun uusia ulottuvuuksia. (Tuovila 2003, 145.) Lapset nauttivat suuresti saadessaan soittaa kappaleita muiden kanssa. Pienemmät soittavat isompien lasten kanssa saaden vaikutteita isommilta soittajilta, joiden merkitys harjoittelun innostajana on valtava (Suzuki 1983, 133).

Kaikki muusikot toimivat ryhmän jäsenenä jollakin tavalla. Ryhmän muodot, joihin he kuuluvat, voivat olla luonteeltaan hyvin erilaisia riippuen instrumenteista tai musiikkimausta, mutta yleisesti kaikkien tarve on hankkia sellaiset taidot, joiden avulla he pystyvät toimimaan yhdessä soitinyhtyeessä (Thompson 1984, 171). Muusikkojen lähes tärkein työmuoto, esiintyminen, saa myös merkityksensä ryhmän kautta. Esiintyminen on hyvin luonnollinen osa muusikkoutta, ja siksi soittaja tarvitsee erilaisia esiintymistilaisuuksia jatkuvasti. Jännittäminen on esiintymisen yhteydessä latautumista, edellytystä yhteen asiaan keskittymiseen, jota soittaja kokee lähes aina esiintyessään. Yhteissoitto voi tutkitusti vähentää liian suureksi kasvavaa esiintymisjännitystä. (Eskelinen & Jääskeläinen 2008, 12.)

Musiikin ryhmätuntien monet edut muodostavat rungon sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittymisessä (Thompson 1984, 171). Ryhmätunnit tuottavat oppilaille tilaisuuden arvioida omaa kehitystään suhteessa vertaisryhmään ja suhteessa muihin samasta aiheesta kiinnostuneihin (Magrath 2006, 74). Menestyksekkäällä ryhmätunnilla opettaja tiedostaa musiikillisen potentiaalin ja käyttää sitä hyväkseen. Hän ymmärtää ryhmän psykologisen asetelman, tunnistaa monipuolisen oppimisen vuorovaikutuksen, joka tapahtuu sekä oppilaiden välillä että opettajan ja oppilaiden välillä. (Thompson 1984, 168.) Yhteissoiton nautinto ja jaettu ilo tarttuu usein myös opettajaan, ja nautinto on helpommin huomattavissa ryhmätilanteissa (Thompson 1984, 170). Ryhmätunnit (viikottaiset tai valittujen viikkojen aikana) voivat piristää opettajan opetusta, yhtälailla myös oppilaita (Magrath 2006, 74). Tärkeintä on saada positiivisia, voimaa antavia kokemuksia musiikin kautta, sillä sekä myönteiset että kielteiset musiikin opiskelukokemukset voidaan vielä aikuisenakin muistaa elävästi (Tuovila 2003, 47). Annu Tuovilan (2003, 166) tutkimuksen mukaan soitonopettajien mielestä yhteissoiton järjestämistä hankaloittavat opettajien ja oppilaiden kiireiset aikataulut, oppilaiden taitoerot, puuttuvat tilat ja puuttuvat määrärahat. Lisäksi ryhmän ohjaaminen vaatii opetustyön suunnittelua, johon kaikilla opettajilla ei ole aikaa eikä halua. (Tuovila 2003, 166.) Tutkimuksessa todettiin myös yhteissoiton resursseihin liittyvät pulmat. Vaikka musiikkiopistoissa usein korostetaan sekä opetussuunnitelmissa että puheissa pyrkimystä yhteismusisointiin, yllättävän harvat oppilaat pääsevät musiikkiopistojen yhteismusisointiryhmiin. Liki puolella lapsista ei missään vaiheessa ollut mitään yhteissoittoa tai yhteislaulua. (Tuovila 2003, 166.)

Hyvässä ilmapiirissä toteutettu musiikinopetus voi tarjota väylän lasten omalle ilmaisulle ja auttaa heitä säilyttämään elämässään musiikin, minän ja leikin väliset yhteydet (Tuovila 2003, 47).

3 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

Koska aiheeni on oppimista, vuorovaikutusta ja ryhmämusisointia koskeva, siis varsin humaani, päädyin tutkimuksessani keräämään aineistoni kvalitatiivisesti. Näin aineisto antaa tilaa aiheen syvälliselle pohdinnalle ja analysoimiselle. Käytän tutkimuksessani menetelmänä teemahaastattelua, jossa kysymykset ovat avoimia. Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, puolistrukturoitu, jossa huomio suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista (Hirsjärvi & Hurme 1991, 35-39). Lähetän haastattelukysymykset haastateltaville etukäteen, jolloin he voivat miettiä ja jäsenellä vastauksiaan. Haastattelutilanteessa pyrin vuorovaikutteiseen keskusteluun, jossa vältän liiallista kysyjä-vastaja-asetelmaa välikysymysten avulla. Keskustelumuotoinen haastattelu on hedelmällisintä tutkimuksen kannalta, koska silloin syvälinen pohdinta pääsee luonnollisimmin esille.

Haastattelen kahta alttoviulupedagogia, Tarja Koskista ja Pirkko Simojokea, jotka molemmat työskentelevät alttoviuluryhmäpedagogeina musiikkiopistoissa. Tarja Koskinen opettaa alttoviulunsoittoa Espoon musiikkiopistossa ja Pirkko Simojoki Itä-Helsingin musiikkiopistossa. Molemmat pedagogit opettavat alttoviulunsoittoa lapsille sekä yksittäin että ryhmätunneilla, ja heillä on ryhmätuntityöskentelystä jo usean vuoden kokemus. Nauhoitan haastattelut MiniDisk-laitteelle, jonka jälkeen litteroin haastattelut sanatarkasti auki. Näin aineisto säilyy mahdollisimman autenttisena, ja väärintulkinnoilta ja -ymmärryksiltä vältytään. Poimin haastatteluista teemoittain sopivat aihealueet, joita käsittelen myös tutkielmani teoriaosuudessa, ja pohdin aiheita, vertailen ja teen johtopäätöksiä.

Ensimmäistä haastateltavaani, Tarja Koskista, en tuntenut henkilökohtaisesti etukäteen. Idean haastatella häntä sain viulupedagogiystäväni suosituksesta. Ennakkotietojen perusteella koin hänet varsin sopivaksi haastateltavaksi tutkimukseni suhteen. Toisen haastateltavani Pirkko Simojoen valitsin oman kokemukseni perusteella, sillä hän on opettanut minulle pedagogiikkaa vuoden verran, ja olin kiinnostunut saamaan häneltä lisää syvällistä tietoa.

Tutkimustehtävä jakautuu neljään aihealueeseen, joihin myös haastattelukysymykset nojautuvat. Ensimmäinen aihealue käsittelee musiikkiopistojen ratkaisuja

ryhmäopetuksen suhteen. Siinä pohditaan, kuinka paljon lapset saavat ryhmäopetusta musiikkiopistoaikanaan ja kuinka musiikkiopisto on resursoineet ryhmäopetuksen. Toinen aihealue painottuu ryhmätuntien opettajana toimimiseen. Millainen ryhmätunti on hyvä ja miksi ylipäättään halutaan opettaa ryhmiä? Kolmas aihealue käsittelee ryhmätuntien rakennetta ja suunnittelua; millainen on hyvä ryhmätunti, millainen rakenne siinä silloin on? Neljäntenä keskitytään ryhmätuntien psykologiaan ja pohditaan, millainen vaikutus ryhmätunneilla on yksilön kehitykseen, millaisia taitoja lapsi voi oppia ryhmätunneilla, ja mitä eri soiton osa-alueita voidaan erityisesti harjoittaa ryhmätunneilla. Lisäksi pohditaan, voiko ryhmätunneilla olla jotain häiritsevää vaikutusta lapsen soitonopiskeluun.

Tarja Koskisen haastattelu oli joulukuun lopussa vuonna 2010 Espoon musiikkiopistossa, Koskisen omassa luokassa ja haastattelu kesti noin tunnin. Pirkko Simojoen haastattelun ajankohta oli tammikuu 2011, ja se tapahtui Simojoen kotona. Simojoen haastattelu kesti noin puolitoista tuntia. Tutut ympäristöt vähensivät haastateltavien vaivaa osallistua haastatteluun ja toivat rentoutta keskusteluilmapiiriin.

Kummastakin haastattelusta heijastui opettajien innostus keskusteltavaan aiheeseen. Aihe oli heille molemmille hyvin mieluinen ja siitä oli helppo puhua.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Haastateltavien taustaa

Alttoviulupedagogi Pirkko Simojoki on työskennellyt ryhmätuntien vetäjänä jo liki 20 vuoden ajan, alkaen 1990-luvun alkupuolelta. Hän on opettanut kausittain välillä enemmän, välillä vähemmän, mutta on opettanut säännöllisesti alttoviuluryhmää Itä-Helsingin musiikkiperuskoulussa nyt kahdeksatta vuotta. Simojoen opettamassa ryhmässä on kuusi nuorta, kahdeksasluokkalaista alttoviulustia, jotka kokoontuvat neljä kertaa viikossa, 45 minuutiksi kerrallaan. Itä-Helsingin musiikkiperuskoulussa ryhmätunnit on sijoitettu koulupäivien yhteyteen, keskipäivän tienoille.

Simojoki käyttää opetuksessaan Colourstrings-metodia, johon hän on perehtynyt hyvin syvällisesti. Hän toimii myös Colourstrings-kouluttajana, ja pitää paljon kursseja Colourstrings-tiimin kanssa ympäri maailmaa ja tietenkin myös Suomessa. Tämä metodi on hänen mielestään monipuolisin; se on rakennettu tiili tiileltä niin, että soittaja kehittyä tasapainoisesti tekniikan, musiikin ymmärtämisen ja älyn osa-alueilla. Metodi on hyvin lapsikeskeinen ja pystyy tavoittamaan Simojoen mielestä enemmän lapsia kuin moni muu systeemi. Colourstrings-metodissa toteutuu Kodályn ajatus, että musiikki kuuluu kaikille.

Alttoviuluryhmät, joita Simojoki on opettanut, ovat kooltaan viidestä seitsemään lapseen. Viisi on vakiomäärä. Lapset aloittavat musiikkiperuskoulussa ryhmätuntityöskentelyn samassa iässä kuin koulunkäynnin, 7-vuotiaana.

Musiikkiopistossa, toisin kuin sen yhteydessä toimivassa musiikkiperuskoulussa, ei ryhmätunteja ole resursoitu yhtä vakaasti. Joitakin musiikkivalmennusryhmiä on, mutta ryhmätunnit ovat opettajille vapaaehtoisia. Opettajat resursoivat ryhmätunnit itse haluamallaan tavalla, esimerkiksi ottamalla lasten yksilötunneista osan yhteiseksi ryhmätunniksi. Musiikkiopistossa ryhmäopetuksen korvaa orkesteri.

Toinen haastateltava, alttoviulupedagogi Tarja Koskinen, on opettanut alttoviuluryhmiä viidentoista vuoden ajan, ja toimii tällä hetkellä alttoviulunsoiton lehtorina Espoon musiikkiopistossa. Hän opettaa ryhmää pääsääntöisesti kerran viikossa, ryhmäkoon

vaihdellessa lukukauden ajankohdan mukaan. Alkusyksystä Koskinen jakaa aina oppilaansa tasoryhmiin, joissa jokaisessa on suurin piirtein samantasoisia soittajia. Lukukauden loppuksi hän ottaa mukaan myös kokeneemmat soittajat, ja ryhmässä voi loppuvaiheessa olla kaksitoistakin soittajaa. Ryhmätunnit on jaksotettu siten, että joinakin jaksoina ryhmätuntia ei välttämättä ole ollenkaan, mutta välillä voi olla periodi, jolloin ryhmätunteja on tiheämmin ja pidempiä aikoja kerrallaan. Koskinen aloittaa ryhmätuntityöskentelyn lasten kanssa heti soittoharrastuksen alettua. Ryhmissä on 6–9-vuotiaita soittajia. Alttoviuluryhmissä soitetaan ennen orkesterisoiton aloittamista. Myöhemminkin Koskinen pitää ryhmätunteja, mutta työskentely voi olla enemmänkin kappalekohtaista, jossa työn alla voi olla esimerkiksi jokin duetto tai muu yhteissoittokappale. Puhtaimmillaan ryhmätunnit ovat siis aivan lapsen soittouran alussa, ja ne kestävät pääsääntöisesti 45-60 minuuttia kerrallaan.

Koskinen opettaa musiikkiopiston alttoviuluryhmän lisäksi myös erillistä pajaryhmää, jossa neljän pienen soittajan soittoharrastus rajoittuu pelkästään ryhmätuntityöskentelyyn. Omaa tuntia heillä ei ole ollenkaan. Hän kuitenkin kokee, että oman yksilöllisen tunnin osuus soittoharrastuksessa on ehdottoman tärkeä. Ryhmätunti on ikään kuin vain mausteena soitonopiskelussa.

Tarja Koskinen ei varsinaisesti käytä opetuksessaan mitään tiettyä metodia, vaan hänen opetuksensa koostuu synteessinä useasta eri koulukunnasta. Hän on ottanut vaikutteita Colourstrings-metodista, ja käyttänyt paljon opetuksessaan myös kollegansa Anna-Maija Usman Viuluniekka-koulua. Nykyisin Koskinen opettaa pelkästään alttoviulisteja, ja hän käyttää opetuksessaan paljon omaa sekä eri puolilta suodattunutta materiaalia.

4.2 Vertaisoppiminen ryhmässä

Yksi suurimmista ryhmätunnin tuottamista anneista on vertaisoppiminen, jossa lapset oppivat toisiltaan huomaamattaan. Tarja Koskinen kertoi tapauksen edellisestä syksystä 2010, jolloin Espoon musiikkiopiston alttoviulisteilla oli tiivis projekti Kuopiossa. Koskinen halusi ottaa projektiin mukaan uudet, juuri aloittaneet "vapaan kielen soittajat" antaakseen uusille oppilailleen mahdollisuuden päästä kokemaan heti yhteissoiton iloa. Hämmästykseseen hän huomasi, etteivät he loppujen lopuksi olleetkaan enää "vapaan kielen soittajia", vaan he olivat oppineet todella nopeasti uudet asiat pelkästään seurailemalla muiden soittoa. Aloittelijat soittivat melkein samat kappaleet kuin edistyneemmätkin soittajat. Koskisen mielestä oli erittäin hienoa seurata niin suurta edistystä lyhyessä ajassa.

Koskisen ryhmässä vertaisoppimista tapahtuu, koska hän opettaa samassa ryhmässä monen ikäisiä ja -tasoisia oppilaita. Ideana on ottaa pienempien soittajien rinnalle isommat ja kokeneemmat soittajat, jolloin pienemmät näkevät ja kuulevat "korvan vierestä" kuinka isommat soittavat. Tämä on yleensä todella innostavaa varsinkin pienille, kun he pääsevät soittamaan isojen kanssa. Isommillekin soittajille tämä on mielenkiintoista, kun he saavat olla näitä isompia, joille on usein suuri kunnia päästä tukemaan pienempiä oppilaita. He oivaltavat, kuinka tulee ottaa vastuuta pienempien oppimisesta. Tämä kasvattaa heitä huomattavasti. Isommat soittajat toimivat myös hienoina käyttäytymismalleina pienemmille oppilaille, koska isommilla on usein pienempiin rauhoittava vaikutus. Koskinen on havainnut käyttäytymisen muokkautumista toiseenkin suuntaan; hyvin arat soittajat ovat rohkaistuneet sekä soittajana että ihmisenä ryhmätyöskentelyn myötä. Virheiden pelko häipyy usein nopeasti, koska lapsi huomaa, ettei hän voi jäädä suremaan yhtä väärin soitettua ääntä, vaan hänen on mentävä yhdessä muiden mukana. Muiden kanssa soittaminen kannustaa soittamaan myös hieman rohkeammin.

Vertaisoppimisesta ja vertailusta myös Simojoki kertoi, kuinka hän on huomannut lasten vertailevan itseään toisiin. Se on hänen mielestään luonnollista, mutta jotta vertailu olisi rakentavaa, pitää opettajan puuttua siihen. Simojoki itse on ratkaissut asian niin, että kun hän on huomannut lasten aloittavan vertailun, hän on alkanut vertailla kunnolla. Eräässä tilanteessa hän pyysi lapsia nousemaan vuorotellen ylös, ja kertoi

kaikille missä kukin on paras juuri sillä hetkellä. Näin lapset huomasivat kukin erilaiset vahvuutensa ja oppivat toisalta toistensa esimerkistä. Jos hän olisi kieltänyt vertailun, se olisi siirtynyt luokkahuoneen ulkopuolelle, eikä "opettajalla olisi ollut osaa ja arpa siihen, miten lapset olisivat toisiaan välitunneilla nuijineet."

Simojoen mukaan lapset itse huomaavat asioita ja matkivat toisiaan todella paljon. Lapsista tulee näin toistensa ja itsensä opettajia, ja he oppivat näkemään itsensä realistisesti ja myönteisesti, mikä on yksi Simojoen isoista tavoitteista.

Pirkko Simojoki nostaa ryhmätuntien miltei tärkeimmäksi anniksi lasten kokonaisvaltaisen oppimisen, kasvun ihmisenä. Lapsista voi tulla rakentavampia yhteiskunnan jäseniä, jos siihen puoleen haluaa ryhmätunneilla keskittyä. Yhdessä tehdään musiikin avulla muun muassa harjoituksia, joissa tarkoituksena on "oppia olemaan ihmisiksi." Harjoituksissa esimerkiksi odotetaan vuoroa ja ollaan pitkäjänteisiä, opitaan keskittymään, kannustetaan toisia ja opitaan ennen kaikkea iloitsemaan siitä, että ollaan yhdessä. Nämä taidot auttavat lasten elämässä kaikkiin vuorovaikutus-tilanteissa toimimisen hetkiin, olivatpa he sitten millä alalla tahansa.

Tarja Koskinen ottaa esille motivaation; soittamisesta innostumisen ja innostuksen ylläpidon kannalta ryhmätunti toimii erittäin hyvänä lähteenä. Jos jollakin oppilaalla on soiton suhteen "matalapaineen kausi", usein ryhmätuntien vaikutuksesta päästään niiden matalapaineiden yli tai se voi jäädä lyhyemmäksi. Yleensä ottaen kaikki nauttivat ryhmätyöskentelystä. Esimerkissään Koskinen kertoi lasten useasti sanovan, ettei ole niin väliä jos oma tunti peruuntuu, kunhan ryhmätunti pidetään. Tämä kuvaa hienosti kuinka kannustava ja mukava osa ryhmätunti on soitonopiskelua.

Ryhmätunnit ovat usein myös hieman rennompia paikkoja, missä ei välttämättä olla "niskassa kiinni nyppimässä", ja Koskinen kokee, että tärkeää on, että lapset voisivat nauttia soittamisesta ilman jatkuvaa asennoista muistuttamista. Soittoasentoja kyllä korjaillaan, muttei Koskinen koe ryhmätuntia sen ensisijaiseksi foorumiksi. Hän jättää tilaa myös lasten omalle ajattelulle: he voivat itse tarkkailla, kuinka esimerkiksi toisen ranne tai jousikäsi on. Tehokkuus ei ole ryhmätuntien suurin tavoite. Toisaalta Koskinen pitää arvokkaana, että hän näkee lapset kaksi kertaa viikossa, koska siinä on mahdollisuus muistuttaa heitä tärkeistä asioista, tosin hieman kevyemmässä ilmapiirissä.

Tarja Koskinen ottaa esille yhteissoiton tarjoamat erilaiset soittajan roolit, joita on hyvä opiskella jo pienestä pitäen. On säestävää roolia ja soolosoittajan roolia.

Ryhmätunneilla nämä roolit tulevat tietoisemmiksi.

Tarja Koskisen yhtenä tavoitteena ryhmätunneille on ikään kuin valmentaa lapset kohti orkesteria. Hän käyttää silloin tällöin ryhmätunneilla myös tahtipuiikka, sillä kun lapset menevät orkesteriin, heillä on jo jonkinlainen idea johtamisasiasta. Tavoitteena olisi saada orkesteriin hyvin yhteen soittava sektio, jonka jäsenet tuntevat toisensa jo pitkältä ajalta, ja joilla on hyvä yhteishenki. Toki hän tekee myöhemmin lasten ollessa jo orkesterissa projekteja, joissa on enemmän kamarimusiikillinen tavoite, mutta jättää kamarimusiikin opettamisen enemmän kamarimusiikkiin erikoistuneille opettajakollegoilleen.

4.3 Yhdessä jaettu esiintymisen ilo

Molemmat pedagogit, Koskinen ja Simojoki nostivat esiintymiskoulutuksen suureen arvoon lapsen ryhmätunneilla. Esiintymistä harjoitellaan ryhmätunneilla jatkuvasti. Lapset esiintyvät yksin muille ryhmäläisille ja yhtenä ryhmänä isommalle yleisölle. Suurinta osaa lapsista esiintyminen jännittää. Voi olla pelottavaa mennä toisten ihmisten eteen, kun miettii, "millä tavalla ne katsoo mua, mitä ne ajattelee ja miten ne arvioi mua". Kun lapsi tietää, mitä esiintymistilanteessa pitää tehdä, ja hän on harjoitellut esiintymistä useita kertoja ryhmän kanssa, esiintymisjännitys vähenee.

Simojoki aloittaa esiintymisen harjoittelemisen heti ensimmäisillä ryhmätunneilla. Aluksi esiintymistä ei välttämättä kutsuta varsinaiseksi esiintymiseksi, vaan sanotaan "kuka haluaa tulla kokeilemaan" tai "kuka haluaa näyttää muille". Tai jos joku onnistuu, annetaan välitön positiivinen palaute "näytäksää, se oli ihana!". Aluksi kaikki eivät halua olla esillä, mutta hiljalleen lapset huomaavat, että se on turvallista, ja ei haittaa vaikka tekee virheen tai epäonnistuu. Kun lapset uskaltavat ja alkavat luottaa itseensä, luodaan jo pohja esiintymiselle. Simojoen mukaan ihminen paljastaa soittaessaan jotain itsestään, ja jos esiintymistilanteessa on kuuntelemassa "rivi ihmisiä, jotka talloivat toisen soittoesityksen, eli toisen sielun ja persoonan, totta kai se on pelottavaa". Tämän

takia esiintymistä tulisi harjoitella hyvin paljon, eli kuinka ihminen suojaa itsensä. Soolo–tutti-soittaminen ryhmätunneilla on hyvä keino harjoitella tällaista.

Erityisen tarkka Simojoki on esiintymiseen valmistautuessa siitä, että lapsen soittama kappale on huolellisesti valmistettu. Hänen mielestään virheistä pahin on välinpitämättömyys tai se, ettei soittaja kunnioita musiikkia. Tällaisessa tapauksessa Simojoki ei päästä oppilasta esiintymään. Esiintyjän tulee kunnioittaa musiikkia, yleisöä ja ennen kaikkea itseänsä. Kun kappale on huolellisesti valmistettu, ja lapsi osaa sen soittaa, hän on valmis lavalle. Sitten ei ole enää väliä, kuinka paljon virheitä tulee. Virhe esiintymistilanteessa on eri asia kuin huolimattomasti valmistettu kappale. Opettajan tehtävänä on valvoa kappaleen valmistumista ja tunnistaa hetki, milloin lapsi osaa kappaleen ja on valmis esiintymään. Sen jälkeen, kun työ on tehty, ei ole mitään merkitystä, tuleeko virheitä, mutta tilanne pitää käydä lapsen kanssa keskustelemalla monta kertaa läpi ja tehdä selväksi, etteivät virheet haittaa.

Simojoki kertoi kysyneensä lapsilta, mitä tapahtuu, kun tulee virhe? Lapset jäivät pohtimaan asiaa, ja loppujen lopuksi tulivat siihen tulokseen, että ei mitään. Seinät olivat edelleen paikallaan, ikkunat eivät rikkoutuneet, aurinko paistaa edelleen, maailma pyörii, kehenkään ei sattunut, eikä mitään oikeastaan tapahtunut. Tuli vain virhe.

Myös ryhmäesiintymiset Simojoki käy hyvin tarkkaan läpi kumartamisesta, aplodeista ja pianistin kättelemisestä lähtien. Esiintymisjännitys vähenee, kun lapset tietävät, mitä lavalla tehdään, kuka lavalle johdattaa ja mitä kautta tullaan pois.

Tarja Koskinen nostaa esiintymisasiassa esille joukkuehengen. Ryhmätunneilla positiivisessa ilmapiirissä esiintyminen kasvattaa lapsissa yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, ja ryhmä ikään kuin seuraa henkisesti lapsia mukana esiintymisissä, vaikka he olisivatkin yksin. Kun kappaleita on esitetty toisille säestystunneilla, lapsilla voi olla rauhallinen olo mennä soittamaan, oli yleisö ihan vieressä samassa luokassa tai kauempana. Ryhmätunneilla taputetaan toisille, ja esiintymiskoreografiaa harjoitellaan aivan niin kuin oikeassa esiintymisessäkin. Joskus Koskinen ottaa vanhemmat käytävältä kuuntelemaan tunnilla opittua asiaa, oli se sitten vaikka vain neljä yhtäaikaista "TAA-pizzicatoääntä". Joskus luokkatila voi käydä hieman ahtaaksi spontaaneista esiintymistilanteista, kuten Koskisen luokassa kerran, kun ryhmätunnilla oli kaksitoista lasta ja seitsemän vanhempaa kuuntelemassa. Esitys oli hieno, kun lapset

keskittyivät vielä paljon paremmin kuulijoiden läsnäollessa. Koskisen mielestä onkin usein hyvä tuntien lopuksi testata, kuinka hyvin asiat on opittu.

Esiintymistä voi harjoittaa näin spontaanistikin, ja suuri hyöty siitä on lapsille erityisesti keskittymisen kannalta. Esiintymiskertoja kertyy hyvin paljon, ja "pelkokerroin" esiintymisestä pienenee. Koskinen painottaakin esiintymisen luontevuutta ja luonnollisuutta, mitä hän koettaa saattaa lasten soitonopiskeluun.

Joissakin tasosuorituksissa Koskinen on käyttänyt myös yhteissoittokappaleita, jopa neljän soittajan ryhmää, mutta hän koki asian hieman haasteelliseksi.

Valmistautumisvaiheessa ihmiset ovat hyvin erilaisia, ja toimivat eri tavoin. Myös käytännön järjestelyt saattavat tehdä tilanteen monimutkaiseksi. Lautakunnallekin tilanne oli outo, mutta ideana tämä voisi olla hänen mielestään kehityskelpoinen.

4.4 Pieniä tiedemiehiä

Ryhmätunti on Pirkko Simojoen mielestä hyvä silloin, kun lapset ovat oppineet syvällisesti jotain itse oivaltamalla. Simojoki opettaa yhtenä tärkeänä asiana lapsille ongelmaratkaisukykyä. Zoltan Kodály'n ajatus soittotunneista, oli se sitten yksilö- tai ryhmätunti, toteuttaa neljän asian tasapainoa, jossa kehitetään lapsen älyä, tekniikkaa, musiikillista ymmärrystä ja tunnetta. Jos näitä asioita painottaa ryhmätunneilla, voi saada huikeita tuloksia siinä, miten fiksuiksi ja ajatteleviksi lapset voivat kasvaa. Simojoen mielestä lapsilla on sama potentiaali oppia, mutta on merkityksellistä, kuinka tätä potentiaalia käytetään. Lapsista voi tulla "pieniä tiedemiehiä".

Lapsia voi kehittää ongelmaratkaisutaidossa. Ihminen tulee tarvitsemaan tätä taitoa, toimi hän sitten tulevaisuudessa muusikkona tai vaikkapa tutkijana yliopistossa. Pirkko Simojoki kertoo, että lapsista on hauskaa etsiä musiikillisia tai teknisiä ongelmia ja ratkoa niitä. Olennaista on myös, että lapsille kehittyy ongelmien etsimiseen. Sinnikkyyttä tarvitaan. Lapsille opetetaan myös perfektionismia positiivisessa mielessä, halua pyrkiä aina parempaan, halua mennä aina syvemmälle ja syvemmälle johonkin asiaan. On tärkeää oppia sellainen työnteon malli, että kun tekee, tekee kunnolla.

Pirkko Simojoki puhui paljon oppimisen psykologisesta puolesta. Lapsilla on valtava oppimisen halu. Kun lapsen elämää seuraa vierestä, huomaa, että he harjoittelevat erilaisia taitoja spontaanisti koko ajan, olivat he sitten ulkona kiipeilemässä, juoksemassa, tekemässä kärrynpyöriä tai pelaamassa erilaisia tietokonepelejä. Lasten kiinnostus harjoitteluun on loputon. Opettajan tulisi saada tästä halusta kiinni ja yrittää kohdentaa harjoittelun halua soittamiseen. Opettaja ei saisi "tuputtaa asioita liian jäykästi", vaan hänen tulisi ottaa kiinni siitä, mitä lapset haluavat oppia. Joskus oppiminen saattaa muistuttaa näennäistä kaaosta, koska usein lasten tyyli oppia on hieman "rapsodinen", eli he hyppivät asiasta toiseen. Lapset tarttuvat uudestaan johonkin asiaan, intoutuvat tai yhtäkkiä kiinnostuvat jostakin asiasta niin, etteivät halua muista asioista kuullakaan. Jos tästä rytmistä saa jotenkin kiinni, saa hyviä tuloksia. Hyvä, oppimiselle suotuisa ilmapiiri on tärkeää. Lasten tulee tuntea turvallisuutta ryhmässä, ja että heidän tunteilleen, myös kielteisille, annetaan tilaa. Kaikkien tunteiden käsittelyyn tulee käyttää aikaa, eikä Simojoki usko sen olevan pois soitonoppimisesta, pikemminkin päinvastoin. Totta kai opettaja tuntee hyvää oloa, jos oppilaat oppivat jonkin teknisen yksityiskohdan, mutta vielä tärkeämpää on yleinen hyvinvointi, joka on edellytys oppimiselle. Nämä eivät tavallaan ole kaksi erillistä asiaa, vaan kuuluvat yhteen.

Kauneuden ja estetiikan taju on ihmisen elämässä myös suuri voimavara, jota soitonopiskelu voi antaa. Lapselle pyritään antamaan musiikin avulla eväitä kauneuden näkemiseen, kuulemiseen ja ymmärtämiseen, mikä voi olla valtava rikkaus elämässä.

Pohtiessaan ryhmätuntien vaikutusta muihin kun musiikillisiin taitoihin Tarja Koskinen ottaa esille sosiaalisuuden. Ryhmätunneilla on pakko huomioida muita. Huomiointi on usein sekä pienempien että isompien puolelta hyvin vastavuoroista, koska ensinnäkin pienemmät arvostavat pidemmälle ehtineitä, mutta yhtä lailla isommille on myös suuri kunnia päästä tukemaan ja ottaa vastuuta pienemmistä.

Koskinen kertoi esimerkin tilanteesta, jossa isompien soittajien mukaan tuli yksi pienempi "vapaan kielen soittaja", jonka käytöksessä oli hieman parantamisen varaa. Tässä tilanteessa pienempi soittaja yhtäkkiä huomasikin, kuinka tärkeää on käyttäytyä asianmukaisesti isompien ollessa läsnä, ja hän käyttäytyikin aivan ensiluokkaisesti koko ryhmätunnin ajan.

Innostamisen ja innostuksen ylläpidon kannalta ryhmätunneilla on suuri vaikutus. Yksin soittoharrastuksen kanssa kamppailevilla on usein kovempi tie. Ryhmän vaikutuksesta moni oppilas rohkaistuu ja vapautuu, ei pelkästään soittajana, vaan myös ihmisenä. Virheiden pelko häipyy ryhmäsoitossa usein heti alussa, koska oppilaat huomaavat, etteivät he voi jäädä suremaan yhtä väärää ääntä, vaan on mentävä yhdessä eteenpäin.

Ryhmätunnit ovat kaikista onnistuneimpia silloin, kun pyritään yhdessä selkeään tavoitteeseen. Kun kaikki ymmärtävät, että kunnolla keskittymällä ja oman osuuden huolella tekemällä saadaan yhdessä "homma toimimaan", saadaan kokonaisuudesta hyvä. Ulkopuolisesta katsojasta ryhmätunti voi usein näyttää villiltä tai sekavalta, mutta se voi silti olla Tarja Koskisen mielestä lapsille hyödyllinen.

4.5 Tekniikkaa oppimassa

Pirkko Simojoen mukaan alttoviulunsoiton tekniikkaa on erittäin hauskaa harjoitella ryhmässä. Hän on aikoinaan seurannut kummipoikansa jääkiekkoharjoituksia, ja havainnut hämmästykseseen harjoitusten sisältävän suurimmaksi osaksi pelkkiä harjoitteita. Suuresta tekniikkaosuudesta huolimatta kaikki pelaajat olivat kuitenkin hyvin innostuneita. Alttoviulunsoiton opiskeluun kuuluu myös olennaisena osana tekniikan harjoittaminen, joka voi Simojoen mukaan olla lapsesta hyvinkin puuduttavaa yksin. Suurin osa soittajista voisi jopa lopettaa soittamisen, jos tekniikkaa ei harjoiteltaisi mielekkäällä tavalla. Ryhmässä tekniikkaa voi opiskella hyvin hauskesti leikkien ja pelien kautta. Simojoen ryhmätunneilla suurin osa ajasta käytetäänkin harjoittelemiseen ja harjoittelun opettelemiseen, jääkiekkoharjoitusten mallin mukaisesti.

Tarja Koskinen suosii tekniikkaopetuksessaan teemaviikkoja, jolloin hän kiinnittää huomiota johonkin tiettyyn asiaan. Tekniset asiat ovat sellaisia, joita voi aina kehittää eteenpäin ikään tai soittotaitoon katsomatta. Ajatus ikään kuin pyörii opettajan mielessä, ja Koskinen fokusoi opetustaan tiettyihin asioihin. Tietenkin on hyvä asia, että teemat vaihtelevat tarpeeksi usein, ja asioihin palataan tietyin väliajoin. Kursseja käymällä saa aina uusia ideoita ja vaihtelua opetukseen.

Yksilötuntia ei kuitenkaan kummankaan pedagogin mielestä voi korvata ryhmätunnilla. Yksi merkittävä syy tähän on soittoasentojen vaatima jatkuva seuranta. Viulun- ja alttoviulunsoiton asentojen opettelu on vuosia kestävä työmaa, johon tarvitaan nimenomaan opettajan tarkkaa, yksilöllistä ohjausta. Jokaisella soittajalla on henkilökohtaiset haasteensa; jollakin se on pikkurilli, toisella ranne, kolmannella ryhti. Ryhmätunnilla on mahdotonta korjata asentoja koko ajan. Jos yksityistunnilla korjaa ja tarttuu asiaan, saa usein lapsenkin huomaamaan, mihin asiaan pitää kiinnittää huomiota.

4.6 Ryhmätuntien haasteita

Suurin haaste ryhmätunneille Tarja Koskisen mukaan on löytää kaikkia osapuolia palvelevaa ohjelmistoa. Työmaa on jatkuva riittävän haasteellisen ja oppilaiden henkilökohtaista osaamista huomioivan ohjelmiston löytämiseksi, koska ryhmässä on eritasoisia soittajia. Samassa kappaleessa pitäisi olla tarvittaessa vähän vaikeampaa stemmaa kokeneemmille sekä helpompaa nuoremmille soittajille, ja lopputuloksen tulisi kuulostaa hienolta. Tämän vuoksi Koskinen käyttää ryhmätunneilla paljon omaa materiaalia.

Myös Simojoki kokee oppilaiden tasoerojen vuoksi sopivan ohjelmiston löytämisen yhdeksi ryhmätuntien haasteellisimmaksi asiaksi. Alkuvaiheessa ohjelmistoa on hyvin helppo löytää, koska soitetaan paljon esimerkiksi duoja, joissa tulee esiin suhteellisen helppoja alkeistekniikan osa-alueita, kuten vapaita kieliä, ykkössormen käyttöä tai huiluaaniä. Mutta myöhemmin, lasten soittaessa jo asemissa, sopivan ohjelmiston löytäminen monimutkaistuu. Joku oppilas pystyy soittamaan ensi näkemältä sellaista, mitä toinen ei pysty soittamaan kahden viikon harjoittelullakaan. Usein kuitenkin löytyy sovituksia, missä on helpompi stemma mukana. Joskus hitaammin nuotteja lukevaa oppilasta täytyy valmistella ensiksi, tai harjoitella yhdessä muiden kanssa hitaammin oppivan lapsen stemmaa. Tietenkin niin, etteivät muut lapset huomaa sitä.

Kun lapset tulevat tunneille, he usein tuovat sinne koko elämänsä mukanaan.

Lähtökohdat voivat olla lapsilla hyvin erilaiset: joillakin voi olla väkivaltaa tai alkoholismia kotonaan. Lapsilla voi olla keskittymisvaikeuksia, he voivat jopa lyödä toisia lapsia tai olla äärettömän sulkeutuneita tai pelokkaita. Näiden asioiden kanssa

tasapainoileminen on opettajalle aina iso haaste. Se on kuitenkin hyvä haaste, koska opettaja tietää, että pystyy ainakin jonkin verran muuttamaan lasten elämää paremmaksi. Vaikeista kotioloista tuleville lapsille on suuri rikkaus, että heillä on soittoharrastuksen myötä jonkinlainen hyvä aikuissuhde, ja joku asia, mitä he osaavat. On olemassa myös lapsia, joille ryhmätunti ei vain sovi tai oppilaat eivät halua tulla. Heitä ei pidä pakottaa soittamaan yhdessä, vaan silloin heidän voi antaa edetä omaa yksilöllistä tahtiaan.

Joidenkin on myös aikataulullisesti hankala sovittaa ryhmätunti viikko-ohjelmaansa. Tarja Koskinen pitää perjantaipäivää hyvänä ryhmätuntipäivänä. Perheillä on joskus perjantaisin muitakin menoja ja he joutuvat peruuttamaan ryhmätunnin. Ryhmätunnit voidaan kuitenkin pitää, vaikka sieltä yksi olisikin poissa. Olisi suurempi harmi, jos lapsen henkilökohtainen tunti peruuntuisi.

Musiikkiperuskoulun tarjoamat ilmaiset ryhmätunnit tuovat Simojoen mukaan oman haasteensa ryhmätunneille: tunteja pidetään liian itsestään selvyytensä, ja joskus arvostus on koetuksella. Simojoen mukaan ilmiö on ulkomaita myöten yleisesti havaittu: kun harrastukseen sijoitetaan rahallisesti, siihen myös sitoudutaan enemmän. Esimerkiksi Lontoossa toimivan maksullinen Cathedral Schoolin oppilaat ja heidän vanhempansa ovat todella motivoituneita, koska he ovat panostaneet koulutukseen rahallisesti. Nykyään asioita mitataan rahallisesti enemmän kuin ennen. Eli pieni nimellinen maksu voisi olla hyvä, sellainen, joka ei kuitenkaan sulje pois yksinhuoltajien tai vähävaraisempien perheiden lapsia.

5 POHDINTAA

Tutkimuksen kohteina olleiden kahden musiikkioppilaitoksen (Itä-Helsingin musiikkiperuskoulu ja Espoon musiikkiopisto) erilaiset lähtökohdat ja käytännöt antaa mahdollisuuden pohtia ryhmäopetusta monesta näkökulmasta. Näitä oppilaitoksia ei voi suoranaisesti verrata toisiinsa, koska opetus on järjestetty niin eri tavoin. Kummassakin laitoksessa on omat vahvuutensa. Neljä ryhmätuntia viikossa on erittäin suuri määrä lapselle, mutta sijoituessaan koulupäivän keskelle ne toimivat pikemminkin päivän piristykseenä. Iltaharrastuksena näin suuri määrä ryhmätunteja voisi olla rasitteeksi. Hyvällä ajankohdalla on paljon merkitystä ryhmätuntien toimivuuteen.

Vaikka suuri osa musiikkioppilaitoksista pitääkin ryhmätunteja ja yhteismusisointia tärkeällä sijalla, harva antaa niihin oikeanlaiset puitteet, kuten Annu Tuovilan tutkimuksessa todettiin (Tuovila 2003, 166). Ryhmätuntien tulisi olla oma itsenäinen tunti opettajan lukujärjestyksessä eikä tapahtua oppilaiden yksilöopetuksen kustannuksella. Neljä kertaa viikossa tapahtuvat ryhmätunnit voivat kärsiä hieman inflaatiota, erityisesti silloin kun opetus on ilmaista. Opetusta voidaan tällöin alkaa pitää liian itsestäänselvyytenä.

Molemmat pedagogit, Koskinen ja Simojoki, nostivat esiintymiskoulutuksen suureen arvoon ryhmätuntityöskentelyssä, jolle annan myös itse suuren painoarvon. Esiintyminen on paljon mukavampaa yhdessä koettuna; näin voidaan jakaa esiintymiseen liittyvät yhteiset ilot ja mahdolliset epäonnistumiset. Kuten Eskelinen & Jääskeläinen (2008, 12) toteavat, soittaja tarvitsee jatkuvasti erilaisia esiintymistilanteita saadakseen esiintymisen olemaan luonnollinen osa muusikkoutta. Yhteissoitto voi tutkitusti vähentää esiintymisjännitystä. Nämä aiheet toistuivat myös usein haastateltavien puheissa. Ihminen tarvitsee erilaisia esiintymistaitoja ja -kokemuksia, oli hän sitten millä alalla tahansa. Ryhmässä toimiminen antaa hienot eväät esillä olon oppimiseen ja siihen, kuinka yhdessä ponnistelemalla voi saavuttaa hienon lopputuloksen.

Musisointi on kautta aikojen ollut luonnollisimmillaan vuorovaikutuksellisenä yhteisöllisenä tapahtumana, jolla on kaikille osapuolille suuri terapeuttilinen vaikutus. Ihminen tarvitsee runsaasti erilaisia sosiaalisia tilanteita oppiakseen empaattisuutta

ottamalla muita huomioon, antamaan toisille tilaa, ja ottamaan huomioon erilaiset ja erikäiset oppijat. Ryhmätunnit antavat näiden taitojen kartuttamiselle erinomaisen oppimisympäristön. Kuten Louhivuori (2009, 19) mainitsee, musiikilliset yhteisöt auttavat verkostoitumisessa ja uusien ystävyysuhteiden luomisessa (Louhivuori 2009, 19). Oli erittäin mielenkiintoista huomata, miten erilaiset ryhmät haastateltavillani oli ikärakenteeltaan. Koskisella oli ryhmässään oppilaita, joiden ikäero oli kymmenenkin vuotta, kun taas Simojoen ryhmässä kaikki olivat samanikäisiä. Kummassakin ryhmässä on kuitenkin oppimista puoltavia seikkoja. Oppilaiden välinen suurempi ikähaitari mahdollistaa pienten oppimisen isommilta seurailemalla ja isompien toimiessa samalla "apuopettajina". Samanikäisten muodostamassa ryhmässä taas oppilaat käyvät erilaiset kehitysvaiheet, sekä soitonopiskelussa ja muussakin kasvussa läpi samanaikaisesti, jolloin vertaistuen merkitys korostuu. Voi vain kuvitella, kuinka luja yhteishenki kasvaa ryhmälle nuoria, jotka ovat kokoontuneet opiskelemaan soittamista neljä kertaa viikossa yli seitsemän vuoden ajan! Eskelinen & Jääskeläinen (2008, 12) toteavat, kuinka ryhmässä opitaan tekemään yhteistyötä, kritiikin antamista ja vastaanottamista, kommunikaatiota, kurinalaisuutta, ongelmanratkaisukykyä, kunnioitusta toisia kohtaan, keskittymiskykyä, vastuun ottamista ja muiden huomioimista (Eskelinen & Jääskeläinen (2008, 12). Kaikki nämä kuulsivat läpi haastateltavienkin puheista.

Ryhmätuntien rakenne voi olla hyvin luova, koska tilanteeseen vaikuttavat monet seikat. Opettajan tulee kuulostella ryhmässä tapahtuvaa liikettä ja energiaa ja toimia ottaen tämän huomioon, kuten Thompson (1984, 170) mainitsee. Myös molemmat haastateltavat, Simojoki ja Koskinen nostivat esille opettajan spontaanin toimimisen. Tarkasta tuntisuunnitelmasta voidaan poiketa huomattavasti, koska opetuksessa on otettava huomioon oppilaiden senhetkiset kysymykset ja ajatukset. Opettamisen paras tapa onkin saada lapset kyselemään ja ihmettelemään. Suunnitelmat on kuitenkin hyvä tehdä ryhmätunneille, koska silloin opettaja näkee, mitä asioita ei ole vielä harjoitettu. Seuraavalla tunnilla voidaan hyvin aloittaa suoraan niistä asioista. Ryhmätunnit voivat usein näyttää ulkopuoliselle jonkinasteiselta kaaokselta, mutta oppimisen edellyttämä luova ja innostava ilmapiiri on tärkeämpi kuin sotilaskuri. Opettajan tulee kuitenkin säilyttää ohjakset käsissään ja puuttua tilanteeseen, jos ilmapiiristä tulee turvaton.

Ryhmätuntien psykologinen vaikutus lapseen nousi miltei tasavertaiseksi lapsen soiton kehityksen rinnalla. Kuten Pietarinen & Rantala (1997, 233) toteavat, keskeistä sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittämisessä on tukea yksittäisen oppilaan ihmisenä

kasvamista, kunnioittaa hänen omaa arvomaailmaansa ja vahvistaa tietysti hänen itsetuntoaan (Pietarinen & Rantala (1997, 233). Kuten Pirkko Simojoki haastattelussaan sanoi, lapset tuovat tunneille mukaan koko muun elämänsä, mitä opettaja ei missään tapauksessa saa unohtaa. Oppilaan oma elämäntilanne voi olla hyvinkin ongelmallinen, mikä ilman muuta heijastelee myös soittotunneilla. Silloin on hyvin tärkeää tarjota lapsen elämään edes yksi tilanne, missä oppilas voi tuntea olevansa hyväksytty. Hyvinvoinnin edellytys on tilan antaminen tunteille ja niistä keskusteleminen, eikä se ole pois soiton oppimisesta, päinvastoin. Turvallinen ilmapiiri ryhmässä ohjaa lasta prososiaaliseen eli positiiviseen sosiaaliseen käyttäytymiseen, joka perustuu yksilön tuntemaan mielenkiintoon toista ihmistä kohtaan, toisen huomioon ottamiseen, ristiriitojen rakentavaan ratkaisemiseen sekä konkreettiseen auttamiseen, kuten Telama & Laakso (2001, 276) mainitsevat. Vaikeista kotioiloista tulevien lasten kanssa prososiaaliseen käyttäytymiseen ohjaaminen on opettajalle suuri haaste. Se on kuitenkin hyvä haaste, koska opettaja tietää, että voi tätä kautta muuttaa lasten elämää positiivisemmaksi, kuten Simojoki toteaa.

Voisiko ryhmätunneilla korvata yksilötunnit, säästyisihän siinä moninkertainen summa rahaakin? Simojoki ja Koskinen ovat kielteisellä kannalla, kuten olen itsekkin. Jousisoittimen soiton opiskelu vaatii perustyölle henkilökohtaisen, viikottaisen valvovan opettajan. Perinteinen hyväksi havaittu mestari–kisälli–menetelmä on soitonopiskelun perusta. Soittoasentojen opettelu vaatii jatkuvaa valvontaa, eikä ryhmätunneilla jää aikaa oppilaiden henkilökohtaisten asentojen korjailuun. Ryhmätunnit ovat siis erittäin hyvä mauste.

Toivottavasti voin tulevaisuudessa hyödyntää omassa opetustyössäni esille nousseita seikkoja, joka vaatisi myös musiikkioppilaitoksilta resurssointia ryhmätuntityöskentelyn hyväksi. Ja että ennen kaikkea lapset saisivat kokea ryhmän kannustusta ja yhteissoiton iloa hyvässä hengessä.

LÄHTEET

- Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Tampere: Oy Finn Lectura Ab
- Anttila, M. & Juvonen A. 2002. Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta. Joensuu: Joensuu University Press
- Eskelinen, K., Jääskeläinen, K. 2008. Huilu-, klarinetti- ja pianotrio musiikkioppilaitoksen perustasoilla : uuden oppimateriaalin kehittäminen ja sen toimivuuden testaus. Sibelius-Akatemia. Docmus.
- Havu, S. & Järvinen, H. 1997. Ympäristö- ja luonnontiedon opettaminen ja oppiminen ala-asteella. Teoksessa Julkunen, M-L. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Porvoo: WSOY
- Hirsjärvi & Hurme 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino
- Huttunen, A. 2008. Alttoviulun abc. Sibelius-Akatemia. Kirjallinen työ.
- Julkunen, M-L. 1997. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Porvoo: WSOY
- Kaikkonen, M. 2009. Erityismusiikkikasvatus. Teoksessa Louhivuori, Paananen, Väkevä (toim.). Musiikkikasvatus. Suomen Musiikkikasvatusseura. Vaasa: Ykkös-Offset Oy
- Kauppila, R. 2007, Ihmisen tapa oppia, Johdatus sosiokonstruktiiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kemppinen, P., Rouvinen-Kemppinen, K. 1998. Vuorovaikutuksen aarrearkku Vinkkejä kasvattajille. Vantaa: Kustannusvalmennus
- Linnakivi, M., Tenkku, L. & Urho, E. 1988. Musiikin didaktiikka. WSOY.
- Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Suomen Musiikkikasvatusseura. Vaasa: Ykkös-Offset Oy
- Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso, M-L. 2001. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY
- Pietarinen, J. & Rantala, S. 1997. Koulu sosiaalisena ympäristönä yläasteelle siirtymisen vaiheessa, näkökulma sosiaaliseen kehitykseen. Teoksessa Julkunen, M-L. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Porvoo: WSOY
- Pennington, C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. (Suom. Marja Ahokas) Helsinki: Gaudeamus

Poikkeus, A-M. 2001. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY.

Telama, R. & Laakso, L. 2001. Liikunta ja urheilu lasten ja nuorten sosiaalis-eettisen kehityksen ympäristönä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY

Thompson, K. 1984. An analysis of Group Instrumental Teaching. British Journal of Music Education -lehti. Heinäkuu 1984.

Tuovila, A. 2003. Mä soitan ihan omasta ilosta! Sibelius-Akatemia. Docmus

Salminen, H. 1997. Ryhmäanalyysin perusteet. Helsinki. Suomen mielenterveysseura

Suzuki, S. 1985. Rakkaudella kasvatettu. (Suom. Sari Helkala-Koivisto, Tampere 2000) 2. painos. Tampere: Domus-Offset Oy

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. Werner Söderström Oy.

Internet-lähteet:

Magrath, J. 2006. Polyphony. Group Teaching, Busy Schedules and Phrasing. The American Music Teacher, Aug/Sep 2006; 1; ProQuest Direct Complete pg. 74. Haettu iimp.com 6.10.2010

LIITTEET

Liite 1: Haastattelukysymykset

1. Yleistä faktaa:**Montako kertaa viikossa ryhmätunti on?****Kuinka pitkään ryhmätunti kestää?****Minkä ikäisenä lapset aloittavat ryhmätuntityöskentelyn?****Millaisia opetusryhmiä sinulla on?****Kuinka isoja ryhmät ovat?****Onko oppilailla tasoeroja osaamisessa ja edistymisnopeudessa?****Kuinka musiikkiopisto on resurssoinut ryhmäopetuksen?****2. Ryhmätuntien opettajana****Kuinka kauan olet toiminut ryhmätuntien opettajana?****Miksi haluat opettaa ryhmää?****Käytätkö opetuksessasi jotain metodia? Mitä, miksi?****Millainen ryhmä olisi sinun mielestäsi sopivin? /ikäerot, tasoerot?****Milloin ryhmätunti on ollut mielestäsi hyvä?****Milloin ryhmätunti on ollut mielestäsi epäonnistunut?****Mitkä asiat koet haastavimpana ryhmäopetuksessa?****3. Ryhmätuntien rakenteesta ja suunnittelusta****Millainen on hyvä ryhmätunti? (rakenteeltaan, ajallisesti)****Millaisia harjoituksia ryhmätunneilla voi tehdä?****4. Ryhmätuntien merkitys yksilön kehitykseen****Tehostaako ryhmäopetus yksilöoppimista, ja voisiko se jopa korvata sitä?****Millainen vaikutus ryhmätunneilla on esiintymiseen?****Millaisia musiikillisia taitoja yhteissoiton myötä ryhmässä voi oppia alttoviulunsoitossa?****Mitä eri soiton osa-alueita voidaan erityisesti harjoittaa ryhmätunneilla?****Mitä muuta kuin musiikillisia taitoja ryhmäopetus lapselle antaa?****Onko ryhmätunneilla koskaan häiritsevää vaikutusta lasten alttoviulunsoitonopiskelussa?****Syntyycö oppilaiden kesken helposti häiritsevää kilpailua vai tukeeko ryhmä jokaisen edistymistä?****Miten tämä ilmenee?**